

Ritva Rantanen

"mun mielestä kaikilla pitäisi olla mahdollisuus saada tukihenkilö"
LASTEN KOKEMUKSIA TUKIHENKILÖTOIMINNASTA SATUKE
- HANKKEESSA

Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma
2011

"mun mielestä kaikilla pitäisi olla mahdollisuus saada tukihenkilö"

LASTEN KOKEMUKSIA TUKIHENKILÖTOIMINNASTA SATUKE - HANKKEESSA

Rantanen, Ritva

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma
tammikuu 2011

Ohjaaja: Kangassalo, Ritva ja Saaristo, Sirpa

Sivumäärä: 41

Liitteitä: 3

Asiasanat: lasten osallisuus, lasten syrjäytyminen, sosiaalinen kuntoutus, tukihenkilötoiminta

---

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta heidän omasta näkökulmastaan. Tavoitteena oli tuottaa SATUKE -hankkeelle tietoa siitä, miten tukisuhteessa toteutuu lasten oma osallisuus heitä koskevissa asioissa ja miten tukihenkilötoimintaa voidaan hyödyntää lasten sosiaalisessa kuntoutuksessa varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

Opinnäytetyön aihe on työelämälähtöinen ja toteutui SATUKE - hankkeen kanssa yhteistyönä. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jossa aineisto kerättiin puoli-strukturoidulla teemahaastattelulla. Aineisto analysoitiin deduktiivisen sisällönanalyysimenetelmän avulla. Haastateltavien lasten kokemuksia ei voida yleistää, vaan saadut tulokset voidaan käsitellä ainoastaan haastateltujen lasten henkilökohtaisina kokemuksina.

Haastattelut lapset kokivat tukihenkilön tärkeäksi elämässään. Lapset kertoivat tukihenkilön olevan luotettava aikuinen, perheen ulkopuolinen henkilö, jolla on aikaa yhdessäololle ja – tekemiselle. Lasten näkökulmasta oli tärkeää, että tukihenkilöllä on elämäkokemusta niin, että hän ymmärtää lapsia paremmin kuin esimerkiksi omat kaverit. Lapset eivät asettaneet tukihenkilön antamalle tuelle suuria odotuksia. Jo pelkästään sen, että heitä varten on olemassa joku, joka kuuntelee, he kokivat riittäväksi. Lasten saama tieto tukihenkilötoiminnasta ennen tukisuhteen alkua lisää lasten motivaatiota tukisuhteeseen ja poistaa pelottavia ajatuksia tukisuhdetta kohtaan.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tukihenkilötoiminta tukee lasten osallisuutta yhteiskunnassa ja auttaa sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyssä. Tutkimuksen tulokset herättävät aikuiset huomioimaan lasten omien roolien ja mielipiteiden merkitykset lapsia koskevissa päätöksissä.

"I think that everyone should have chance to have a support person"
CHILDREN'S EXPERIENCES OF THE SUPPORT PERSON PROGRAMME IN
THE SATUKE PROJECT

Rantanen, Ritva

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counseling and Planning

January 2011

Supervisors: Kangassalo, Ritva and Saaristo, Sirpa

Number of pages: 41

Appendices: 3

Key words: children's participation, children's social exclusion, social rehabilitation, support person programme

---

The purpose of this thesis was to bring forth children's experiences of the support person programme. The goal was to provide information for the SATUKE project of how much children participate in decision making while they have a support person, and how the support person programme can benefit children's social rehabilitation with regard to early intervention and prevention.

The thesis was collaborated with the SATUKE project and its subject was based on working life. The thesis is a qualitative research and the data was gathered with semi structured theme interviews. The data was analyzed with a deductive content analysis. The experiences of the interviewed children cannot be generalized, and the results must be perceived only as the personal experiences of the interviewees.

The interviewed children saw the support person as an important part of their lives. For them, the support person was a reliable adult not connected to their family and someone who has time for free time activities. From the children's point of view, it was important that the support person has sufficient life experience so that he or she can understand the child better than, for example, friends. The children experienced that having someone listening to them was enough, and, beyond that, they did not have any particular expectations of the support person. The research suggests that if the child gets information about the support person programme beforehand, it increases their motivation to have a relationship with a support person and diminishes fears towards the relationship.

In conclusion, it can be said that the support person programme supports children's participation in society and thus helps to prevent social exclusion. The results encourage adults to include children's own roles and opinions in decision making that involve the children themselves.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LASTEN SOSIAALINEN KASVAMINEN JA KEHITTYMINEN	6
3 LASTEN SYRJÄYTYMINEN	7
3.1 Syrjäytymisen polku	8
3.2 Perhenäkökulma lasten kuntoutuksessa	9
4 LASTEN OSALLISUUS SOSIAALISESSA KUNTOUTUKSESSA.....	11
4.1 Lastensuojelulain ehkäisevä painopiste.....	12
4.2 Osallisuuden vahvistaminen.....	14
5 VAPAAEHTOISTOIMINTA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN TUKENA	15
5.1 Tukihenkilötoiminta osana vapaaehtoistoimintaa	16
5.2 Tukihenkilötoiminnan järjestäminen.....	17
6 SATUKE – SATAKUNNAN LASTEN JA NUORTEN TUKIHENKILÖTOIMINNAN KEHITTÄMISHANKE	18
7 TUTKIMUKSEN TARKOITUS	20
8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
8.1 Lasten haastattelun erityispiirteitä.....	22
8.2 Kohderyhmä	23
8.3 Haastatteluprosessin eteneminen.....	23
8.4 Aineiston käsittely ja analysointi	24
9 TUTKIMUSTULOKSET	25
9.1 Aikuisen antama tuki.....	26
9.2 Kuunteleva aikuinen.....	27
9.3 Luottamus-suhde	28
9.4 Yhdessä tekeminen.....	29
9.5 Lasten mielipiteiden huomioiminen.....	31
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
10.1 Tukihenkilötoiminnan merkitys lasten ymmärtämänä.....	32
10.2 Lasten osallisuus.....	33
10.3 Lasten mielipiteen huomioiminen	34
11 TUTKIMUKSEN ETIIKASTA JA LUOTETTAVUUDESTA	35
12 POHDINTA	37
LÄHTEET	40
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kuntoutus voidaan määritellä monella eri tavalla. Laajassa merkityksessä kuntoutus nähdään monimuotoisena ja jatkuvana prosessina, jossa ihmisen elämän mahdollisuudet, itsemääräämisoikeus ja itsetuntemus paranevat. Kuntoutuksen käsite on muuttunut ja muuttuu maailman muuttuessa. Suoriutuminen nykyaikaisessa yhteiskunnassa on vaativaa, ja toisaalta yhteiskunnan rakenteelliset tekijät synnyttävät kuntoutustarpeita. Nykypäivänä kuntoutus on edennyt uusille urille, niin sanotuille epäperinteisille alueille, ja sen kohderyhmä on laajentunut. Samalla kuntoutuksessa siirytään korjaavasta toiminnasta enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan. (Laurell, Nordman & Suvikas 2006, 8.)

Opinnäytetyössä keskeisenä näkökulmana on lasten sosiaalinen kuntoutus. Lapsen elämänculussa kuntoutuksesta puhutaan habilitaationa, joka tarkoittaa uusien selviytymistaitojen opettamista ja oppimista (Laurell ym. 2006, 144). Sosiaalisessa kuntoutuksessa asiakas nähdään osana perhettä, läheisiään ja ympäristöään (Laurell ym. 2006, 61). Sosiaalinen kuntoutus ei pyri latvasta puuhun ja vaikuttamaan syihin seurausten kautta, vaan sekä katkaisemaan syrjäytymiskiirteen että etsimään uusia väyliä paremmalle elämälle (Vilkkumaa 2008, 36).

Yksi merkittävä haaste tämän päivän elämässä on vaikuttaa lasten ja nuorten mahdollisuuksiin (Laurell ym. 2006, 144). Jos me aikuiset haluamme oppia yhdessä lasten kanssa, meidän on ensin tiedettävä ja oltava kiinnostuneita siitä, mitä lapset ajattelevat. Lapsen aito kuunteleminen ja pientenkin ottaminen mukaan toimintaan vaatii kykyä nähdä heidät yhteistyökumppaneina. (Heino, Melamies, Miller & Pärnä 2008, 106.)

Opinnäytetyö on työelämälähtöinen. Se on tehty yhteistyössä SATUKE -hankkeen kanssa. Otin yhteyttä SATUKE -hankkeen projektipäällikköön tammikuussa 2010 ja tiedustelin olisiko heillä mahdollisia opinnäytetyön aiheita. SATUKE -hankkeen toiveena oli, että haastattelen lapsia, jotka ovat saaneet tukihenkilön SATUKE -hankkeen kautta. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa SATUKE -hankkeelle tietoa siitä, miten lapset itse kokevat tukihenkilötoiminnan. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on vaikuttaa myönteisesti lapsen elämään, edistää lapsen tervettä kasvua ja kehitystä ja ennaltaehkäistä vaikeuksia (Korhonen 2005, 9). Lasten näkökulman esiintuominen haastatteluiden kautta on aiheena tärkeä, koska heidän näkökulmastaan tehtyjä tutkimuksia on olemassa melko vähän.

2 LASTEN SOSIAALINEN KASVAMINEN JA KEHITTYMINEN

Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan yksilön kehittymistä erilaisten ryhmien ja sosiaalisten yhteisöjen jäseneksi. Myös yksilön herkkyys ihmisen yhteistyöaloitteille on osa sosiaalisia taitoja. Sosiaaliset suhteet muuttuvat ja laajenevat kehittymisen myötä. Ihmisellä on synnynnäinen taipumus liittyä muihin ihmisiin. Kehityksensä varhaisvaiheissa yksilö tarvitsee muita sekä fyysisesti että psyykkisesti, jotta hän säilyisi hengissä. Varhaiset vuorovaikutustilanteet ja kiintymyssuhteet muodostavat pohjan ja perustan, jolle tulevat ihmissuhteet rakentuvat. (Horppu, Leppämäki & Nurmiraanta 2009, 45.)

On havaittu, että varhaiset vuorovaikutussuhteet ohjaavat myöhempää psykososiaalista kehitystä. Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan pienen lapsen ja häntä hoitavan aikuisen vuorovaikutusta ensimmäisen kolmen elinvuoden aikana. Lapsen ja vanhemman temperamentti sekä vanhemman herkkyys ja kyky vastata lapsen tarpeisiin ovat tekijöitä, joille varhainen vuorovaikutus rakentuu. (Horppu ym. 2009, 46.)

Lapsuudessa kehityksellisiä riskejä ovat esimerkiksi väkivallan näkeminen ja kokeminen tai sillä uhkaaminen. Perimästä ja vanhempien tavasta kohdata asia riippuu,

kuinka lapsi reagoi tähän; kaikki väkivaltaa kokeneet eivät käyttäydy väkivaltaisesti. Muita kehityksen riskitekijöitä voivat olla perheen taloudelliset ongelmat, vanhempien työttömyys, mielenterveys- ja päihdeongelmat perheessä, aviolliset ristiriidat. Lapsen kehitys saattaa olla vaarassa, jos ongelmat hänen elämässään kasautuvat. Riskitekijät voivat myös aktivoida toistensa vaikutuksia esimerkiksi niin, että geeniperimä ja ympäristöön liittyvät riskitekijät ovat molemmat läsnä. Esimerkiksi taipumus aggressiiviseen käyttäytymiseen voi pysyä piilossa silloin, kun lapsella on paljon kehitystä tukevia tekijöitä elämässään. Jos lapsen elämässä on paljon kielteisiä tekijöitä, voi hyökkäävä ja vihamielinen käyttäytyminen aktivoitua. (Horppu ym. 2009, 11.)

Kuntoutumisen tukemisessa sosiaalisella voidaan tarkoittaa sitä, että ihmistä autettaessa huomioidaan hänen sosiaaliset suhteensa ja verkostonsa. Sosiaalisella tarkoitetaan ulottuvuutta, jossa on kyse ihmisen roolista perheessään, läheistensä kanssa sekä yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Kuntoutus voi olla mahdollisuus estää ihmistä syrjäytymästä – joutumasta perheen, yhteisön ja asumisen ulkopuolelle. (Laurell ym. 2006, 59.)

3 LASTEN SYRJÄYTYMINEN

Syrjäytymistä tarkasteltaessa voidaan pohtia, mistä lapsi voi syrjäytyä ja mikä vaikutus tällä on lapsen sen hetkiseen ja tulevaan elämään. Asia on tärkeä, ei vain erityistä tukea tarvitseville, vaan kaikille lapsille. Vakavasta syrjäytymisriskistä on kysymys, kun lapsen psyykinen hyvinvointi on huono ja perushoiva puutteellista. Syrjäytymiseen liitetään usein sosiaalisen syrjäytymisen (huono-osaisuus, rikollisuus, työttömyys) kehä. Tällöin puhutaan yksilön toimintaa vahingoittavasta prosessista. Prosessi vahingoittaa joko yksilön omaa toimintakykyä tai yhteiskunnan toimintoja. Sosiaalinen syrjäytyminen on jo ennakoitavissa varhaislapsuudessa. Lapsen levottomuus, tottelemattomuus ja varsinkin aggressiivisuus ovat tärkeitä ennusteita sosiaalisen syrjäytymisen prosessissa. (Holopainen, Miettinen, Ojala & Orellana 2005, 19.)

Syrjäytyminen on lopulta yksilöllinen ilmiö, joka aiheuttaa henkilökohtaista ahdistusta ja lukuisia huono-osaisuuden muotoja, jotka heijastuvat myös lähiyhteisöön. Koulutuksellisesti peruskoulutusvaihe on ratkaiseva nuoren elämänsuunnan suuntaaja. Huolestuttavaa on se, että koulussa ei otettane riittävästi huomioon syrjäytymisen vakavuutta, vaikka kysymyksessä on koko ikäluokan koulutus. Ongelma korostuu yläasteella, joka on tärkeä kulminaatiovaihe nuorten tulevaisuuden valintojen kannalta. Tässä merkittävässä elämänvaiheessa nuorten sosiaalistamisen ja elämänhallintataitojen opettamisen pitäisi olla keskeinen osa koulun pedagogiikkaa. (Kuula 2000, 1.)

Kouluttamaton nuori on muita suuremmassa vaarassa syrjäytyä myös työstä. Kouluttamattomat nuoret passivoituvat ja alkavat vieroksua työtä. Työtön nuori on usein myös koulu- ja koulutuskielteinen, joka ajaa nuoren oravanpyörään. Tällöin vuorottelee täydennys- ja uudelleen koulutus sekä työttömyyden ja sosiaaliturvan varassa elämisen kierre. Työtön nuorisotila on riskiryhmä, jolle on ominaista ongelmien kasautuminen ja koulukielteisyys. Työttömällä nuorella on vaarana ajautua alakulttuuriin, jolloin nuori on vaarassa syrjäytyä erilaisten arvojen, asenteiden ja toimintatapojen vuoksi yhteiskunnallisesta valtavirrasta. Tässä vaiheessa olisi tärkeää pyrkiä vaikuttamaan nuoren positiivisiin mahdollisuuksiin ja henkilökohtaiseen tahtoon. (Kuula 2000, 43.)

3.1 Syrjäytymisen polku

Syrjäytymisen käsitteestä voidaan todeta kaksi seikkaa: se on epäselvä ja lapsista puhuttaessa erityisen epäselvä. Aikuisnäkökulmasta kehitelty määrittely syrjäytymisestä soveltuvat varsin huonosti (jos lainkaan) lasten tutkimiseen. Järventie (2000) toteaa, että lasten syrjäytymisriski tarkoittaa aikuistumisen ja kansalaistumisen edellytysten ja mahdollisuuksien rajautumista tai peräti puuttumista. Perushoiva ja psykososiaalinen hyvinvointi ovat näiden mahdollisuuksien ja samalla syrjäytymisriskin indikaattoreita. Perustana on ajatus, että ihminen tarvitsee kasvussaan lapsesta aikuiseksi ravintoa – eikä vain ruokaa vaan myös sosiaalista ja psyykkistä ravinnetta, jonka välityksellä moniulotteinen toimijan identiteetti kehittyy. Sukupuoli ja ikä näyttävät olevan yhteydessä syrjäytymisriskiin. Vakava syrjäytymisriski on ominaisempaa

pojille kuin tytöille ja ominaisempaa yli kymmenvuotiaille kuin sitä nuoremmille. Iän kohotessa vakava-asteiset syrjäytymisen riskitekijät yleistyvät. (Järventie 2000, 137.)

Syrjäytymisen käsite voidaan mieltää eräänlaiseksi summamuuttujaksi. Siihen liitetyt kolme elementtiä – köyhyys, eristyminen ja kyvyttömyys – eivät kuitenkaan ole loogisesti samantasoisia ilmiöitä. Köyhyys on ihmisen ulkopuolinen asia, ja ainakin hyvinvointiyhteiskunnissa se on varsin suhteellinen käsite. Eristyminen liittyy yksilön sosiaalisiin suhteisiin, ja yksin oleminen voi olla joko toivottua tai vaivaavaa. Kyvyttömyys taas on henkilökohtainen ominaisuus; se voi olla luontaista tai opittua avuttomuutta. Näiden kolmen muuttujan keskinäiset suhteet ovat monimutkaisia ja vaikeasti osoitettavia. Usein köyhyys nähdään taustatekijäksi, josta johtuu eristymistä ja kyvyttömyyttä. Toisaalta sekä eristyminen että kyvyttömyys voivat liittyä myös muihin tekijöihin, esimerkiksi oppimisvaikeuksiin, pitkäaikaissairauksiin tai syrjäiseen asuinpaikkaan. Ei tunnu mielekkäältä etsiä vain sellaisia ”syrjäytyneitä” lapsia ja nuoria, jotka täyttäisivät samanaikaisesti kaikki kolme kriteeriä: jo yhden tekijän olemassaolon tulisi herättää aikuiset. Jos syrjäytymisen käsitettä on yleensä käytettävä, niin lasten ja nuorten osalta lienee parasta puhua syrjäytymisvaarasta – joka ei sekään ole kovin selkeä. (Taskinen 2001, 13.)

3.2 Perhenäkökulma lasten kuntoutuksessa

Psykososiaalista toimintakykyä on vaikeaa kuvata ja määritellä itsenäisenä toimintakyvyn alueena ja irrallaan fyysisestä toimintakyvystä, koska toimintakyky on kokonaisuus. Tavallisimmin psykososiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä tulla toimeen tavanomaiseen yhteisöelämään liittyvissä tilanteissa. Ihminen, jolla on hyvä psykososiaalinen toimintakyky, kykenee olemaan vuorovaikutuksessa elämäänsä liittyvien ihmisten ja sosiaalisten toimintaympäristöjen (esim. työpaikan ja asuin ympäristön) kanssa. Hyvä psykososiaalinen toimintakyky on syrjäytymisen vastakohta: toimintakykyinen ihminen pystyy osallistumaan omaan elämäänsä sekä yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen elämään aktiivisesti. Oma aktiivinen toiminta ja kokemus omavoimaisuudesta taas vahvistavat ihmisen myönteistä identiteettiä ja selviytymistä. (Ihalainen, Kettunen, Kähäri-Wiik & Vuori-Kemilä 2009, 47.)

Sosiaalinen kuntoutus on kuntoutuksen osa-alueista vaikeimmin rajattavissa. Sillä voidaan tarkoittaa kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden tarkoitus on tukea kuntoutujaa opiskelussa, asumisessa, työssä käymisessä, liikkumisessa, sosiaalisissa suhteissa ja vapaa-ajan toiminnoissa. (Laurell ym. 2006, 61.) Kuntoutumisessa sosiaalisella verkostolla on tärkeä merkitys. Mitä enemmän hän saa tukea sosiaalisesta verkostostaan, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on kuntoutua. Siksi voimavaroja etsitään myös verkostosta. Kuntoutustyöntekijän tulee tunnistaa ja mahdollisuuksien mukaan hyödyntää asiakkaan sosiaalisen verkoston voimavaroja ja tuen mahdollisuuksia sekä lisätä kuntoutumista edistävää vuorovaikutusta ja yhteistyötä. (Ihalainen ym. 2009, 30.)

Lapset ja nuoret ovat kuntoutuksessa erityisessä asemassa, koska heidän elämänsä määrittyy perheiden, vanhempien, sisarusten ja lähellä olevien kasvattajien välityksellä. Jos lapsi tarvitsee kuntoutusta, ajatellaan, että kuntoutuja-asiakkaana on perhe. Hyvät lähikasvattajat ovat merkityksellisiä lapsen elämässä ja kuntoutumisessa. He ovat erityisen tarpeellisia silloin, kun vanhemmat ovat järkyttyneitä tai uupuneita tai heidän vanhemmuutensa on tavalla tai toisella hukassa. (Laurell ym. 2006, 143.)

Aikuisten kuntoutuksessa pyrkimyksenä on ikään kuin palauttaa jokin tietty tila, kun taas lasten kuntoutuksessa voidaan olla rakentamassa kokonaan jotain uutta taitoa tai sosiaalista kykyä tai luomassa turvallista kehikkoa lapsen maailmaan. Lapsen kuntoutus voi vaikuttaa koko hänen persoonallisuutensa muokkautumiseen. Kuntoutuksellinen lapsen etu suuntautuu tulevaisuuteen – lapselle halutaan jollakin tavalla parempi huominen. Yhdessä lapsen, perheen ja verkoston kanssa pohditaan ja rakennetaan lapsen edun mukaista tulevaisuutta. Lapsen edun toteutuminen lapsen koko toimintaympäristössä on lapsen kannalta turvallisuutta ja hyvinvointia lisäävä tekijä. Lapsen kannalta on tärkeää, että syvällisesti ymmärrämme hänen kasvuaan ja kehitystään kannattelevat asiat ja voimme omalla asiantuntijuudellamme tukea niitä, jotta lapsen hyvä toteutuu kokonaisvaltaisesti. (Heino ym. 2008, 103.)

4 LASTEN OSALLISUUS SOSIAALISESSA KUNTOUTUKSESSA

Osallisuus merkitsee kuntoutujalle sitä, että hän haluaa elää tavallista elämää ja arkea, osallistua tekemiseen, työhön, harrastuksiin ja toisten ihmisten seuraan. Ihminen haluaa olla kuten muutkin eikä leimautua erilaiseksi. Osallisuus toteutuu parhaiten ihmisen luonnollisessa ympäristössä, siellä missä hänen elämänsä on. (Laurell ym. 2006, 26.) Osallisuudessa on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen elementti. Yksilön on koettava itsensä arvokkaaksi ja yhteisön on oltava sellainen, että osallisuus on mahdollista. Yksin ei voi olla osallinen. Osallinen lapsi ja nuori sekä osallinen yhteisö ovatkin yhteenkietoutuneita käsitteitä. (Kiilakoski 2007, 12.)

Laajasti ymmärrettynä osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Osallisuuden rakentuminen on vastavuoroista toimintaa, joka edellyttää yhteisöltä jäsentensä huomioon ottamista ja jäseniltä aktiivista mukaan tulemistä. Lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta osallisuudessa kyse on lapsikansalaisten ja aikuisten julkisen vallan yhteisöjen välisistä suhteista ja erityisesti lasten mahdollisuuksista vaikuttaa näiden yhteisöjen toimintaan. Vastavuoroisuus on tässäkin suhteessa olennaista: vaikuttaminen ei ole mahdollista, jos ei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä tietoa. (Oranen 2008, 9.)

Lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa on suojattu erittäin vahvasti lainsäädännöllä. Suomen lainsäädäntö lähtien perustuslaista painottaa johdonmukaisesti sitä, että asianosaisilla on aina oikeus saada tietoa heitä koskevista asioista sekä oikeus lausua niistä omat näkemyksensä. Ikä ei ole peruste sulkea ketään tämän oikeuden ulkopuolelle. Lasten kohdalla viranomaisilla on erityinen velvoite kohdella heitä tasa-arvoisesti yksilöinä ja antaa heille mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Oranen 2010.)

Osallisuus korostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuksista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin. Vastavuoroisuus on olennaista: vaikuttaminen ei ole mahdollista, jos ei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä tietoa. Osallistuminen on toimintaa, jossa osallisuus usein konkretisoituu. Lasten

osallisuuden toteutuminen edellyttää työntekijöiltä valmiuksia tehdä yhteistyötä lasten kanssa, kuunnella heitä ja ottaa lasten mielipiteet huomioon. (Oranen 2010.)

Lapsella tulee aina olla mahdollisuus ja oikeus olla osallistumatta johonkin prosessiin. Viranomaisten tulee huolehtia tietojen antamisesta sellaisessa muodossa, että lapsella on todellinen mahdollisuus ottaa ne vastaan ja ymmärtää niitä. Lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa työskentelyprosessin etenemiseen, esim. ketä osallistuu tiettyyn palaveriin. Lapsella tulee olla mahdollisuus ilmaista itseään omalla tavallaan ja omalla äänellään sekä tehdä itsenäisesti omaan elämään vaikuttavia päätöksiä. Lapsen mielipide on aina selvitettävä häntä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Selvittäminen tulee tehdä lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Mielipiteen selvittämisessä ei ole ikärajaa. (Oranen 2010.)

Osallisuus omaan elämään korostaa identiteettityötä. Identiteettityössä asiakas ja työntekijä toimivat tasavertaisina yhteistyökumppaneina. Lapsi itse on elämänsä tarinan keskushenkilö. Auttajan osana kuuluu olla milloin osallistuva, milloin sivustakatsoja, joka voi punoa tarinan yhteen, irrallisista osista kokonaisuudeksi. Tavoitteena on jäsentää yhdessä lapsen kanssa todellisuutta sellaisena, kuin se näyttäytyy hänelle itselleen. Työntekijä on tukija, vaihtoehtojen jäsentäjä, mutta ei käytä koskaan asiantuntijavaltaansa lapsen ylitse. (Timonen-Kallio 2010, 7.)

4.1 Lastensuojelulain ehkäisevä painopiste

Lastensuojelulaki korostaa lapsen asianosaisuutta kaikissa lastensuojeluprosessin vaiheissa. Tavoitteena on varmistaa lapsen todellinen osallistuminen omien asioidensa hoitoon. Lapsen osallisuudessa on kyse siitä, miten hän voi olla mukana määrittämisessä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävissä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyse on yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä. (Oranen 2010.)

Lastensuojelulaki on uudistettu, ja muutokset astuivat voimaan 1.1.2008 (Lastensuojelulaki 417/2007). Lain muutostarpeiden taustalla ovat muun muassa Suomen ratifioidut ihmisoikeussopimukset, keskeisimmin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Lain peruslähdekohtana on, että lapsen hoito ja kasvatusta ovat vanhempien vastuulla. Yhteiskunnalla on kuitenkin vastuu siitä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmilla tukea lasten kasvatukseen. Lapsen osallisuutta ja omaa ääntä päätöksenteossa on haluttu tehostaa. Lapsen mielipide on aina selvitettävä iästä riippumatta, vaikka juridinen kuuleminen koskeekin vain 12 vuotta täyttäneitä lapsia. (Taskinen 2007, 7.) Myös järjestöt, yhdistykset ja muu kansalaistoiminta voivat antaa arvokasta tukea lapselle ja perheelle ilman erityistä ongelmanmäärittelyä. (Taskinen 2007, 11).

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3§.)

Lastensuojelulain 36 §:n mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä tarvittaessa lastensuojelun avohuollon tukitoimia:

- 1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen
- 2) lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä
- 3) tukihenkilö tai – perhe
- 4) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja
- 5) perhetyötä
- 6) koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoidon
- 7) vertaisryhmätoimintaa
- 8) loma- ja virkistystoimintaa sekä
- 9) muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia

(Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §).

4.2 Osallisuuden vahvistaminen

Kuntoutuksen yhtenä tavoitteena on sosiaalisen syrjäytymisen estäminen - tai kääntäen: sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen (Härkäpää & Järvikoski 2008, 135). Lasten kuntoutuksen yleisissä tavoitteissa korostetaan lapsen näkökulmasta kasvun, kehityskaaren ja minäkuvan tukemista sekä osallisuutta elämäntilanteisiin. Näiden asioiden taustalla olevina keskeisinä tekijöinä nähdään olevan lapsen omaäänisen ilmaisun, realistisen minäkuvan sekä vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen. Kuntoutuksen kannalta ydinasemassa ovat lapsen tavoitteiden mukainen oppiminen. (Koivikko & Sipari 2006, 109.)

Lapsen tavoitteiden mukainen oppiminen tarkoittaa sitä, että lapsen mielipidettä arvostetaan, hän tulee kuulluksi ja saa vahvistusta itsetunnolleen ja – luottamukselleen. Lapselle on tällöin mahdollistettava riittävät vuorovaikutustaidot ja itseilmaisuus. Lapsi tarvitsee lähiympäristössä olevia sosiaalisia kontakteja. Lapsi oppii tällöin toimimaan ja elämään itsensä sekä muiden ihmisten kanssa. (Koivikko & Sipari 2006, 109.)

Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret tarvitsevat pitkäkestoisen aikuiskontaktin eli jonkun henkilön, joka on aidosti kiinnostunut nuoresta ja jolla on aikaa ja joka yhdessä nuoren kanssa rakentaa nuorelle ”jatkopolkua” pienin askelin. Nuorella ei välttämättä ole lähellään turvallista aikuista, tai jos turvallinen aikuinen ja aikuisen malli kotona onkin, tarvitsee moni syrjäytymisvaarassa oleva nuori myös ”ulkopuolisen” aikuis-kontaktin vanhempien työtä tukemaan. Tukihenkilö on nuorten kuntoutuskokeilun projekteissa ollut nuorelle turvallinen aikuinen, joka ei ole kiireessä ohittanut nuoren asiaa, vaan hän on pysähtynyt nuoren kanssa ja viestittänyt, että hän välittää nuoresta ja nuoren asiasta. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 68.)

Nuorten syrjäytymisvaaraan voidaan vaikuttaa myös perheiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä (vanhempien kasvatustyön tukeminen ja vanhempien rohkaiseminen luottamaan itseensä kasvattajina sekä kodin ja koulun tiivis yhteistyö), yksilöllisesti tuetulla oppimisympäristöllä, toiminnallisuudella (esim. yksilöllinen työnohjaus, oppisopimuskoulutus), vapaa-ajan toimintaan satsaamalla (vertaistuki, välineet harrastukseen). (Linnakangas & Suikkanen 2004, 112.)

Osallistuminen itseä koskevien asioiden käsittelyyn on lasten ihmisoikeus. Lapsille ja nuorille osallistuminen omien asioiden hoitamiseen voi antaa kokemuksia siitä, että he tulevat kuulluiksi, että omat mielipiteet ja ajatukset ovat arvokkaita ja että asioihin voi vaikuttaa. Tältä pohjalta syntyneet suunnitelmat ja päätökset voi kokea omiksi, mikä on sinänsä voimaannuttavaa. (Oranen 2008, 15.)

5 VAPAAEHTOISTOIMINTA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN TUKENA

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan ihmisten vapaasta halusta lähtevää toimintaa kanssaihminen ja elinympäristön hyväksi. Vapaaehtoistoiminta kytkeytyy ihmisen arvomaailmaan, siihen mihin hän uskoo ja mitä hän pitää tärkeänä. Lastensuojelun tukihenkilötoiminta on vapaaehtoistoimintaa, jonka avulla edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia. Siinä on kysymys konkreettisesta lapselle tai nuorelle annettavasta tuesta, välittämisestä ja vastuunkannosta. (Korhonen 2005, 7.)

Vapaaehtoistoiminnan tärkeimpinä päämäärinä järjestöissä pidetään kansalaisten osallistumismahdollisuuksien ja omatoimisuuden edistämistä, koska ne vastaavat kansalaisten yhteisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeisiin (Harju, Niemelä, Ripatti, Siivonen & Särkelä 2001, 31). Vapaaehtoistoimintaan mukaan tuleminen motiivina voi olla halu oppia uutta, uudenlaisen tiedon tarve ja ymmärryksen lisääminen omaa elämää varten. Se voi myös olla halua käyttää taitoja ja tietoja mielekkäällä tavalla. (Harju ym. 2001, 37.)

Vapaaehtoistoimintaan liittyminen voi tarjota itsellekin tukea elämän muutos- ja murrosvaiheessa, jolloin sosiaaliset suhteet muuttuvat. Ihmiset hakeutuvat vapaaehtoistoimintaan myös siksi, että heillä on halu auttaa muita. Vapaaehtoistoiminta voi olla hyvä vastapaino omalle ammattityölle ja mielekäs vapaa-ajan viettämisen tapa. Vapaaehtoinen voi toimia samassa elämäntilanteessa oleville tukena, vertaistukena.

Vapaaehtoisten osaamisen ydin ovat elämäkokemus ja tieto samasta tilanteesta ja siitä selviytymisestä. Vapaaehtoinen on aina kanssakulkija. (Harju ym. 2001, 38.)

Auttamismuotona vapaaehtoistoiminta sijoittuu monelta osin julkisten palvelujen ja ihmisten henkilökohtaisten verkostojen välille. Vapaaehtoisella ja ammatillisella auttamistyöllä on samantapaisia periaatteita ja tavoitteita. Vapaaehtoistoiminnalla on kuitenkin ominaispiirteitä, jotka erottavat sen selkeästi ammattityöstä: siitä ei saa palkkaa, se tapahtuu vapaa-ajalla ja se on omaehtoista. Vapaaehtoistoiminnalla ei voi eikä saa korvata ammattiapua. (Korhonen 2005, 9.)

5.1 Tukihenkilötoiminta osana vapaaehtoistoimintaa

Ystävä- ja tukihenkilötoiminta on tärkeä ja perinteinen vapaaehtoistoiminnan muoto. Tukihenkilötoiminta eroaa muusta vapaaehtoistoiminnasta siten, että vapaaehtoinen sitoutuu toisen ihmisen arkielämään. Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on vaikuttaa kohentavasti vaikeuksissa olevan elämäntilanteeseen. Tukihenkilön tehtävänä on auttaa ihmistä rakentamaan ja vahvistamaan puutteellista tai pirstoutunutta sosiaalista verkostoa. Tukihenkilötoiminta helpottaa elämässä selviämistä. (Harju ym. 2001, 56.)

Lastensuojelun tukihenkilötoimintaa ohjaavat periaatteet perustuvat sosiaali- ja terveysjärjestöjen noudattamiin yleisiin vapaaehtoistoiminnan periaatteisiin. Periaatteiden tavoitteina on ohjata ja rajata tukihenkilön toimintaa niin, että se olisi sekä tukihenkilön että tuettavan kannalta oikeudenmukaista ja turvallista. Tukihenkilötoimintaa ohjaavia periaatteita ovat:

- vapaaehtoisuus: tukihenkilöksi ryhdytään omasta vapaasta halusta.
- tavallisen ihmisen taidoin ja tiedoin: tukihenkilöksi ryhtyvältä ei edellytetä erityistaitoja, ammatillisia valmiuksia tai sosiaalialan tuntemusta.
- ei taloudellista hyötyä: tukihenkilö ei saa toiminnastaan varsinaista taloudellista hyötyä.
- luotettavuus: tarkoittaa sitä, että tukihenkilö sitoutuu tehtävänsä ja pitää lupauksensa, tuettava voi myös kertoa luottamuksellisesti asioistaan tukihenkilölle.

- vaitiolovelvollisuus: tukihenkilö ei saa kertoa tuettavan ja hänen perheensä asioita ulkopuolisille.
- puolueettomuus: tukihenkilö kunnioittaa jokaisen ihmisen erilaisuutta ja oikeutta omiin näkemyksiinsä
- toimitaan tukea tarvitsevan ehdoilla: tukihenkilö kunnioittaa tuettavan itsemääräämisoikeutta eikä tee asioita tai päätöksiä tuettavan puolesta
- tasa-arvoisuus: tukihenkilötoiminnassa kaikki osapuolet kohtaavat toisensa tasa-arvoisina erilaisuudestaan ja erilaisista näkemyksistään huolimatta.

(Korhonen 2005, 14.)

5.2 Tukihenkilötoiminnan järjestäminen

Tukihenkilötoiminta voi olla kunnan järjestämää tai sitä voidaan hankkia jonkin järjestön kautta. Tukihenkilötoimintaa voidaan järjestää myös ehkäisevän lastensuojelun palveluna, jolloin edellytyksenä ei ole lastensuojelun asiakkuus eikä tällöin tehdä päätöstä avohuollon tukitoimesta. Monet lastensuojelujärjestöt järjestävät tukihenkilötoimintaa, esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry, jolla on TUEXI – hanke. (Sosiaaliportin [www-sivut](#) 2010.) TUEXI – hankkeessa kehitetään vapaaehtoistyöhön perustuvaa tukihenkilötoimintaa 9 – 20-vuotiaille lapsille ja nuorille ehkäisevänä toimintana tai osana lastensuojelun avohuoltoa varhaisen puuttumisen näkökulmasta (Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry:n [www-sivut](#) 2010).

Pelastakaa Lapset ry järjestää Eppu-tukihenkilöitä erilaisissa elämäntilanteissa elävillä lapsiperheille ainakin Itä-Suomessa ja Turun seudulla. SPR:llä, mielenterveysyhdistyksillä ja monilla muilla järjestöillä on ystävä- ja tukihenkilötoimintaa, jonka piiriin lastensuojelun asiakasperheiden aikuisia voi ohjata. Tuettua asumista nuorille järjestävillä yhdistyksillä on myös tukihenkilötoimintaa, joka tosin usein on sidottu asumiseen. (Sosiaaliportin [www-sivut](#) 2010.)

Kun lapselle järjestetään avohuollon tukitoimena tukihenkilö tai tukiperhe, kirjataan se asiakassuunnitelmaan. Lisäksi on tärkeää tehdä selkeä sopimus ja suunnitelma tukisuhteen tavoitteista, tiiviystä ja kestosta. Suunnitelma laaditaan yhdessä asiak-

kaan ja tukihenkilön tai – perheen kanssa ja se tarkistetaan sovitun määräajoin. Myös tukisuhteen päättäminen on valmisteltava huolellisesti. (Sosiaaliportin [www-sivut](http://www.sosiaaliportti.fi) 2010.)

Suuri osa tukihenkilötoiminnasta kohdistuu niin, että tuettavana voi olla koko perhe tai joku perheenjäsen. Tällöin tukihenkilötoiminnan tavoitteet on suunnattu perheestä lähtöisin olevaksi eikä yksin lapsesta olevaksi. Monet tukihenkilötoimintaan liittyvät tutkimukset ovat joko vanhempien tai tukihenkilöiden näkökulmasta tehtyjä. Rantanen (2010) pro gradu-tutkielmassa käsitellään lastensuojelun piirissä olevien nuorten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Tutkimukseen osallistui kahdeksan haastateltavaa. Nuoret pitivät tukihenkilöä suhteen alussa selkeästi kontrollina tai tukena. Tukisuhde koostui arkisista tekemisistä tukihenkilön kanssa. Nuorten kokemukset tukisuhteesta jakautuivat kahteen teemaan. Toiset painottivat enemmän toiminnallista tukea ja toiset taas emotionaalista tukea. Nuorten kertomusten mukaan tukihenkilön tukeen liittyi luottamusta, nuoren ymmärtämistä ja tunne siitä, että heistä välitetään. (Rantanen 2010, 71 – 72.)

Pelastakaa Lapset ry on tehnyt kyselyn tukihenkilötoiminnassa mukana oleville perheille Itä-Suomen ja Varsinais-Suomen alueella vuonna 2008. Kyselyyn vastasi 38 perhettä. Tukihenkilötoiminta on tarkoitettu kaikille perheille, ei ainoastaan lastensuojelun piirissä oleville perheille. Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksessa todettiin, että lapsi saa tukihenkilön avulla yksilöllistä aikaa ja huomiota, toisaalta myös lasten sosiaaliset taidot kehittyvät heidän tavatessaan perheen ulkopuolista aikuista. Palautteiden mukaan toiminnassa mukana olevat perheet kokivat, että ilman tukihenkilön apua he eivät olisi jaksaneet arjen pyörittystä. (Kuivanen & Marjomaa 2009, 3 - 7.)

6 SATUKE – SATAKUNNAN LASTEN JA NUORTEN TUKIHENKILÖTOIMINNAN KEHITTÄMISHANKE

SATUKE – Satakunnan lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnan kehittämishanke toteutuu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirissä vuosina 2008 – 2011

Raha-automaattiyhdistyksen ja Satakunnan kuntien rahoittamana. Hankkeen tuloksena syntyy MLL:N Satakunnan piiri ry:n alueellinen toimintamalli, tukihenkilöpankki. Järjestö tuottaa yhden osakokonaisuuden lastensuojelun palvelukokonaisuuteen. Hankkeen konkreettisena tuloksena:

- järjestön ja sosiaalityön yhteistyömalli
- vapaaehtoisten rekrytointimalli
- perus- ja jatkokoulutuksen toteutus
- vapaaehtoisten valintaprosessimalli
- tukihenkilöpankki
- tukihenkilötoiminnan hallinnointi (sopimusmallit/ raportointimallit/palautelomakkeet)
- tukiprosessin malli
- tukiprosessin tuen malli (ammatillinen tuki, lähituki, vertaistuki, virkistäytyminen)
- tukihenkilötoiminnan tuotteistus ja kustannuslaskenta.

Hankkeen tulosten osa-alueet ovat varsinaista hankkeen käytännön työtä, jota kokeilujen sekä arvioinnin kautta kehitetään ja mallinnetaan. Kaikkiin osa-alueisiin on päästy hankkeen edetessä kiinni ja niiden arviointia ja kehitystyötä on käytännön ohella toteutettu. (Hietakangas 2010, 3.)

Hankkeen kehitystavoitteita ovat:

- lapsi, nuori ja perhe saa apua ja tukea mahdollisimman varhain, kynnys tuen vastaanottoon on matala, korostuu lapsen/nuoren oma osallisuus, kuuleminen ja tuki on lapsen ja perheen näkökulmasta luonteeltaan ainutkertaista, helposti vastaanotettavaa sekä mutkatonta
- tukihenkilötoiminnan saatavuuden paraneminen kunnan sosiaalityön näkökulmasta
- tukihenkilötyön houkuttelevuuden lisääntyminen vapaaehtoisten näkökulmasta kun työprosessi on suunnitelmallisesti ohjattu, tuettu ja hallinnoitu
- järjestö pystyy tarjoamaan jatkossa tuotteistetun ja kustannuslasketun tukipaketin, tukihenkilöpankin toiminnan, Satakunnan kuntiin (pysyvyys).

Kehitystavoitteet painottuvat vahvasti tuettavien, tuettavien perheiden sekä kuntien lastensuojelun kokemusten ja palautteen arviointiin käynnissä olevista tukisuhteista. Kohderyhmänä hankkeessa ovat lastensuojelun avohuollon tuen piirissä tai jälkihuollon tuen piirissä olevat 7 – 20-vuotiaat lapset ja nuoret. Vuonna 2010 syyskuun loppuun mennessä voimassa olevia tukisuhteita oli Porissa 14, Ulvilassa, Raumalla ja Eurajoella kussakin yksi. (Hietakangas 2010, 2 -10.)

Tukiprosessi alkaa sillä, että lastensuojelun sosiaalitoimi kysyy halukkuuden perheeltä ottaa tukihenkilö. Mikäli perhe on halukas ottamaan lapselle tukihenkilön, valitsee SATUKE – tiimi sopivan tukihenkilön lapselle. SATUKE - hanke sopii sosiaalitoimen kanssa aloituspalaverin, johon tulevat paikalle tukihenkilö, tuettava perheineen, SATUKE – työntekijä sekä sosiaalitoimi. Aloituspalaverissa tukihenkilö ja lapsi tapaavat ensimmäisen kerran.

Tukihenkilö raportoi tapaamisista ja toiminnasta SATUKE -hankkeelle ja tämän kautta tuettavan perheen sosiaalityöntekijälle kuukausittain, jotta voidaan arvioida tukisuhteen tavoitteiden toteutumista. Väliarviointipalaveri pidetään 3 – 4 kk:n välein, tässä mukana ovat tukihenkilö, tuettava perheineen, SATUKE -työntekijä ja sosiaalitoimi. Vuoden kuluttua sovitaan tukisuhteen edelleen jatkumisesta tai päättymisestä. Tukihenkilö saa ohjausta ja tukea sosiaalityöntekijältä, sosiaalitoimen tukihenkilötoiminnan yhteyshenkilöltä sekä SATUKE:N työntekijöiltä. Tukihenkilöillä on myös mahdollisuus osallistua vapaaehtoiselle suunnattuihin Mannerheimin Lastensuojeluliiton jatkokoulutuksiin sekä SATUKE:N piirissä järjestettävään työnohjaukseen ja virkistykseen.

7 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen aiheena on saada esille lasten omia mielipiteitä ja kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Tutkimus on osa SATUKE -hanketta. Lasten syrjäytyminen on ajankohtainen aihe, koska perheiden pahoinvointi on lisääntynyt nykyajan kiireisessä

arjenjuoksussa. Varhainen puuttuminen ja vaikuttaminen ovat tärkeitä keinoja perheiden hyvinvoinnin lisäämisessä. Tukihenkilötoiminta on yksi varhaisen puuttumisen matalan kynnyksen tukimuotokeino, jolla pyritään ennaltaehkäisemään lasten syrjäytymistä.

Tutkimuksessa keskityn tutkimaan lasten omaa ääntä, koska heidän omasta näkökulmasta olevia tutkimuksia tukihenkilötoiminnasta on tehty melko vähän. Lasten normaalin kehittymisen ja kasvamisen kannalta on tärkeää, että heitä itseään kuunnellaan silloin kun asia heitä koskee. Lapsia kuulemalla parannetaan myös heidän omaa osallisuuttaan yhteiskunnan toimijana.

Tutkimuksessa etsitään vastausta kysymykseen: millaisia kokemuksia tuettavilla lapsilla on tukihenkilötoiminnasta? Keskeistä on saada selville, mitä lapset itse ajattelevat tukihenkilötoiminnasta ja näin tuottaa SATUKE -hankkeelle tietoa lasten näkökulmasta.

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön aineiston kerääminen tapahtui käyttämällä kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Haastattelun tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuvia lapsia puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Puolistrukturoiduille menetelmille on ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että yksi haastattelun aspekti, haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on kaikille sama. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole täysin vapaa niin kuin syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Niissä pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Täten laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa tärkeää, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tässä mielessä tiedonantajien valinnan ei pidä olla satunnaista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Tutkimuksen tekijä päättää kussakin tapauksessa, mitä harkinnanvaraisuus ja sopivuus tarkoittavat. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 85.)

8.1 Lasten haastattelun erityispiirteitä

Lapsen haastattelun sosiaalisen kentän erityispiirteen muodostaa se, että lapsi ei voi päättää yksinään tutkimukseen osallistumisesta. Sekä tutkimuseettisten että lainsäädännöllisten syiden vuoksi lapsen osallistumisesta sovitaan aina huoltajan kanssa. Lapsen kvalitatiivinen haastattelu toteutuu siten aina vähintään ”kolmiosuhteessa”. Huoltaja on luvan vuoksi osallisena tutkimuksessa, vaikka hän ei olisi itse sen informantina. Hänellä voi olla myös olla omia toiveita ja pyrkimyksiä lapsen osallistumisen suhteen. Riittävä tieto tutkimuksesta ja haastattelusta on tärkeää myös lapsen näkökulmasta. Lapsella on omat odotuksensa siitä, millaisesta tilanteesta on kyse ja mitä siitä seuraa, kun häntä haastatellaan. (Alasuutari 2009, 147.)

Jotta kvalitatiivisen haastattelun avulla on mahdollista tavoittaa lapsen tapaa jäsentää maailmaansa ja hänen merkityksiään, on lapsen kielellä oltava riittävästi tilaa haastattelussa. Lapsen kielen tavoittamisen lähtökohtana on, että haastattelijä kuuntelee ja tunnistaa lapsen tapaa puhua ja sovittaa oman puheensa lapsen tarjoamiin kuvaamisen tapoihin ja ilmaisuun. Käytännössä lapsen kielen ja kommunikaatiotapojen tavoittaminen merkitsee samalla lapsen kehityksellisen tason huomioimista. (Alasuutari 2009, 154.) Lapsen haastattelu on läpikotaisin vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa niin haastattelijä kuin lapsikin tuottavat keskustelun sisällöt. Tutkimustilanne ja haastattelijä muovaavat lapsen ääntä, ja haastattelun esiin tuomat kokemukset ovat haastattelijan ja lapsen yhdessä tuottamaa todellisuutta. (Alasuutari 2009, 162.)

8.2 Kohderyhmä

Opinnäytetyöni kohderyhmäksi on valittu kolme lasta, jotka ovat saaneet SATUKE -hankkeen kautta tukihenkilön. Haastatteluun valitut lapset rajattiin tarkoituksenmukaisesti koskemaan lapsia, joilla tukisuhde on kestänyt jo pidempään ja jotka eivät ole akuutissa kriisitilanteessa elämäntilanteen suhteen. Lupasuostumus opinnäytetyön aineiston keräämiseen teemahaastattelua varten toimitettiin yhdeksän lapsen huoltajalle. Sain takaisin neljä kappaletta huoltajien allekirjoittamia lupasuostumuksia, jotka toimivat kirjallisena huoltajan suostumuksena lapsen haastattelulle. Luvan saaneista haastatteluun osallistuvista ehdokkaista jouduin sulkemaan pois yhden lapsen. Hän on opinnäytetyön tekijän asiakas terveydenhoitajan työssä. Tutkimuksen luotettavuus olisi saattanut kärsiä tutkijan ja haastateltavan toisensa tunnettavuuden vuoksi. Kaikki haastateltavat olivat tyttöjä, iältään yli 10-vuotiaita. Jokaisen haastateltavan tukisuhde jatkuu edelleen. Opinnäytetyölle on myönnetty haastattelu- ja tutkimusluvut tarvittavilta tahoilta. (LIITE 2.)

8.3 Haastatteluprosessin eteneminen

Hankkeen projektipäällikön kanssa käydyn keskustelun jälkeen valikoitui tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelu. Totesimme, että haastattelun keinoin lapsilla olisi paremmat mahdollisuudet tuoda esille omia näkökulmiaan. Näin voidaan aidosti kuunnella lasta itseään. Haastattelun aikana on mahdollista tarkentaa kysymyksiä ja vastauksia ja siten saada syvällisempää tietoa lasten näkökulmasta.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin SATUKE -hanke valitsi harkinnanvaraisella otannalla tutkimukseen sopivia lapsia, jotka täyttivät aiemmin mainitut ehdot. SATUKE -hanke jakoi laatimani lupasuostumukset opinnäytetyön aineiston keräämistä varten lastensuojelutoimiston tukihenkilötoiminnan yhdyshenkilölle. Hän toimitti lupasuostumukset kunkin perheen sosiaalityöntekijälle, joka vei lupasuostumuksen kyseiselle perheelle. Perheet palauttivat lupasuostumuksen SATUKE -hankkeen maksamassa palautuskuoressa joko lastensuojelutoimiston tukihenkilötoiminnan yhdyshenkilölle tai Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piiriin SATUKE -hankkeelle. Kävin noutamassa huoltajien palauttamia suljetut

kirjekuoret SATUKE -hankkeelta. Lupasuostumukset saatuaani otin lasten huoltajiin yhteyttä puhelimitse ja sovimme haastatteluiden tapaamisajan ja – paikan.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin toimitiloissa, niin sanotussa Porkkanapesässä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin Porkkanapesät ovat matalan kynnyksen tukipisteitä 7-14 – vuotiaille lapsille ja nuorille. Iltaisin avoinna olevat tukipisteet tarjoavat turvallisen, kodinomaisen ympäristön, jossa lapset ja nuoret voivat kokea aitoa aikuisen välittämistä ja huolenpitoa. (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin www-sivut 2010.) Sovimme SATUKE -hankkeen kanssa haastatteluajat Porkkanapesään niin, että tiloissa ei ollut sisällä hetkellä muuta toimintaa. Haastattelut toteutettiin iltapäivisin lasten koulupäivän jälkeen. Kahden haastateltavan huoltaja toi lapsen paikalle haastattelutiloihin, mutta he poistuvat haastattelun ajaksi. Kolmas haastateltava saapui paikalle yksin. Yksi kolmesta haastateltavasta oli unohtanut sovitun tapaamisajan. Lähetin hänen huoltajalleen tekstiviestitse uuden kutsun mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Lapsi saapui paikalle uutena sovittuna ajankohtana.

Ennen haastattelun alkamista tarjosin lapsille keksiä ja pillimehujä, jotta tilanteesta saatiin vapautuneempi. Haastattelun aluksi esittelimme toisemme ja ennen kysymyksiä kerroin lapsille miksi teen tutkimusta ja mikä on tutkimuksen tarkoitus. (LIITE 3.) Lupasuostumukset lasten huoltajille jaettiin elo-syyskuun 2010 vaihteessa viikolla 35 ja haastattelut sovittiin syyskuun lopulla viikolla 38. Haastattelut toteutettiin loka-kuussa 2010 viikolla 40. Haastatteluiden kesto oli noin puolesta tunnista tuntiin ja ne nauhoitettiin digitaalisella sanelukoneella. Haastattelutilanne oli positiivisen avoin, jännitystä en haastateltavissa juurikaan huomannut. Haastattelu eteni pääsääntöisesti teemojen mukaisesti.

8.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Analyysin tekemiseksi ei ole olemassa yksityiskohtaisia sääntöjä, vaan tiettyjä ohjeita analyysiprosessin etenemisestä (Kynäs & Vanhanen 1999, 5). Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiiv-

sesti. Se on tapa järjestää, kuvailla ja kvantifioida tutkittavaa ilmiötä. Sisällön analyysissä pyritään rakentamaan sellaisia malleja, jotka esittävät tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa ja joiden avulla tutkittava ilmiö voidaan käsitteellistää. Analyysi voidaan tehdä joko lähtien aineistosta induktiivisesti tai deduktiivisesti, jolloin analyysiä ohjaa aikaisempaan tietoon perustuva luokittelurunko. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3.) Laadullista aineistoa on mahdollista käsitellä tilastollisten tekniikoiden avulla, mutta tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisälönerittely, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi. Tallennettu laadullinen aineisto on useimmiten tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasanaisesti. Tätä nimitetään litteroinniksi. Litterointi voidaan tehdä koko kerätyistä aineistosta tai valikoiden, esimerkiksi teema-alueiden mukaisesti. Aineiston litteroinnista ei ole yksiselitteistä ohjetta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222 – 224.)

Opinnäytetyö on analysoitu deduktiivisen sisällönanalyysin menetelmän avulla. Aineisto on luokiteltu teemoihin. (LIITE 1.) Opinnäytetyön ohjaajan antamien ohjeiden mukaan aineiston analyysivaiheista on jätetty pois pelkistetyt ilmaukset aineiston pienen vuoksi. Olen etsinyt haastatteluaineistosta samankaltaisuuksia ja luokitellut ne samaa tarkoittavien teemojen alle. Litteroin koko haastatteluaineiston sanasta sanaan. Litteroitua aineistoa kertyi kymmenen sivua.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Kuvaan haastateltavien lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta eri otsikoiden alle jaoteltujen teemojen mukaan. Kursivoidut tekstit ovat suoria lainauksia lasten haastattelusta. Suorien lainauksien tarkoituksena on lisätä raportoinnin luotettavuutta ja osoittaa lukijalle se, mistä tai minkälaisesta alkuperäisaineistosta kategoriat on muodostettu. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 10). Tietosuojasyihin perustuen näytteissä ei ole käytetty nimiä, koska aineisto oli pieni. Osaa samoja aiheita on käsitelty eri otsikoiden alla, koska aiheet menevät osin päällekkäin ja niitä ei voi erottaa toisistaan.

9.1 Aikuisen antama tuki

Haastateltujen lasten mukaan tukihenkilö tukee ja auttaa lasta kaikissa asioissa. Lapset kertoivat siitä, miksi he tarvitsevat tukihenkilön. Tukihenkilö koettiin auttajaksi, ei niinkään ystäväksi. Lapset suostuivat ottamaan tukihenkilön, koska aikuiset sitä ehdottivat. Lasten näkökulmasta aikuisten antama tuki auttaa selviytymään varsinkin silloin jos elämässä on tapahtunut jotain ikävää. Lapset eivät kuitenkaan asettaneet aikuisen tuelle suuria vaatimuksia, jo se, että lapsi tiesi jonkun aikuisen olevan häntä varten auttoi jaksamaan arjessa.

”varmaan sen takia tarvitsee aikuista tukea, että se auttaa. Se on vanhempien päätös”

”kun olin lastensuojeluyhdistyksen kanssa tekemisissä, sitä varmaan ajateltiin, että jos niin kuin haluaisi olla semmoisen kanssa”

”varmaan just siksi tarvitsee, että sen kanssa voi puhua. Esimerkiksi jos on lemmikki kuollut, niin se auttaa pääsemään siitä yli”

Lapset kertoivat avoimesti tuntemuksiaan siitä jos heillä ei olisi mahdollisuutta saada tukihenkilöä. Lapset kuvailivat miten tukihenkilön puuttuminen elämästä voisi aiheuttaa pahaa oloa, koska sitten ei olisi ketään, joka voisi auttaa. Haastatellut lapset pohtivat mitä voisi keksiä elämään tilalle, jos ei olisi tukihenkilöä. Vastaavaa asiaa oli vaikea löytää.

”vois ruveta sillai painamaan ettei saa puhua niitä asioita, että sä et saa apua niihin sun tarpeisiin keneltäkään”

”tuntuisi pahalta, ei enää pystyisi olemaan. Jos siihen ei olisi mahdollisuutta se harmittaisi tosi paljon”

”kyllä mä sitten haluaisin uuden tukihenkilön. Kaikilla lapsilla pitäisi olla mahdollisuus saada sellainen”

9.2 Kuunteleva aikuinen

Haastateltavat lapset kokivat, että he tarvitsevat aikuisen, jolla on aikaa kuunnella. Lapset kertoivat, että joskus asioistaan on helpompi puhua perheen ulkopuoliselle kuin vanhemmille tai edes parhaille kavereille. Ulkopuolinen henkilö oli tullut tutuksi tukisuhteen edetessä ja tuttuus auttoi siihen, että tukihenkilölle uskalsi kertoa asioista.

”mulla on semmoisia asioita mitä mä en vanhemmille halua välttämättä puhua, sitten oli helppoa, että sai jonkun ulkopuolisen henkilön, kenelle sai puhua”

”sen kanssa voi puhua, kertoa kaikkia asioita helpommin kuin vanhemmille. Siihen on tottunut ja sen tuntee jo tosi hyvin, niin sitten sen kanssa voi puhua kaikesta”

”sille voi puhua luottamuksellisia asioita, mitä muille kavereille edes parhaille kavereille ei voi kertoa”

Haastateltavat kertoivat miten he tarvitsevat tukihenkilöä varsinkin silloin kun he ovat yksinäisiä, heillä ei ole kavereita tai elämässä on tapahtunut jotain merkittävää lapsen mielestä.

”jos lapsilla on joku vaikea asia, mitä ne itse ei saa selville, niin sitten ne pyytävät tukea”

”jos on yksinäinen eikä ole paljon kavereita, niin ne auttaa”

”että jos on tapahtunut jotain lapselle, niin se auttaa”

Yhdellä haastateltavalla ja tukihenkilöllä oli ollut käytössä kirjevihko. Haastateltava kertoi avoimen positiivisesti kirjevihkon käytöstä. Kirjevihkoon oli helppo kirjoittaa ajatuksia ja sitten ajatukset aina luettiin ja niihin sai vastata puolin ja toisin. Sinne oli helppo kirjoittaa vaikeistakin asioista, joista ei välttämättä halunnut puhua.

”me kirjoitellaan siihen vuorotellen kysymyksiä ja vaikka kerrotaan mitä on tapahtunut ja ihan mistä vaan. Se aina vaihdetaan ja luetaan. Se on kiva. Siihen kerrotaan mitä on tapahtunut ja vaikka unista.”

Haastateltavat lapset kuvailivat tukihenkilön aikuiseksi; iältään vanhemmaksi, sellaiseksi, joka ymmärtää asioita. Lapset kokivat, että tukihenkilöllä tulee olla elämäkokemusta, jonka myötä hän voi auttaa lasta paremmin.

”vähän vanhempia, että se ymmärtää asioita”

”niin kuin minullakin se tukihenkilö on vähän vanhempi, se on kivaa, että se ymmärtää kaikkea”

”lapsi tarvitsee aikuista tukea, se voisi merkitä sitä, että niin kuin kaikki kavereitkin on omaikäisiä”

9.3 Luottamus-suhde

Lapset kuvailivat tukihenkilön luotettavaksi aikuiseksi, joka aina otti huomioon lapsen mielipiteen. Kaikki haastateltavat lapset mainitsivat molemminpuolisen luottamuksen tärkeäksi tukisuhteessa.

”se aina kysy, koska mulle sopii, sille voi kertoa kaikki asiat”

”sille voi puhua luottamuksellisia asioita, mitä muille kavereille ei voi puhua”

”siihen voi luottaa, koska kaikkiin kavereihinkaan ei voi luottaa”

Sovitut tapaamiset tukihenkilön ja lapsen välillä saattoivat joskus peruuntua, kuitenkin harvoin lasten mielestä. Haastateltavat kuvailivat avoimesti tuntemuksiaan siitä, jos tukisuhteessa tapahtui jotain sovitusta poikkeavaa. He toivat esiin tapaamisten peruuntumisten aiheuttamia ajatuksia. Tapaamispäivän peruuntuminen tuntui usein kurjalta, mutta jo seuraavana päivänä olo helpottui, koska tapaaminen aina kuitenkin järjestyi tai asia voitiin järjestää muulla tapaa.

”ei mitenkään yleisesti tule peruuntumisia, mutta joskus aina. Se on tylsää, kun ne peruuntuu”

”se peruuntui, niin sitten ei oikein ollut mitään. Me nähtiin kuitenkin heti seuraava päivänä”

”mulle hankitaan uusi tukihenkilö”

9.4 Yhdessä tekeminen

Haastateltavien lasten mukaan tapaamiset tukihenkilön kanssa voivat olla mitä tahansa. Lapset kertoivat mitä kaikkea tapaamiset voivat olla aina läksyjen teosta elokuvissa käymiseen. Heidän mielestä voidaan tehdä sellaistaikin mitä ei välttämättä muuten tulisi tehtyä tai lapsella voi olla huono päivä; hän ei jaksa esimerkiksi lähteä harrastukseen, niin silloin tukihenkilö kannustaa lähtemään.

”me ollaan leivottu ja käyty elokuvissa ja uimassa, semmosta tehty mistä molemmat tykkää”

”sitten semmosta vähän erilaista mitä ei välttämättä muuten tule tehtyä, käydään erilaisissa paikoissa ja ollaan käyty ulkoilemassa”

”kaikkea kivaa voi tehdä sen kanssa, ollaan käyty kirjastossa lukemassa mun läksyjä. Yhtenä päivänä kun en jaksanu mennä harkkoihin, niin mentiin silloin ihan vaan keilaamaan”

Lasten mielestä voi vain ihan olla ja keskustella, pelkkä yhdessäolo riittää.

”juteltiin vaan kaikkea”

”eka ei tehty mitään, juteltiin vaan”

Lasten kertomusten mukaan tapaamisten määrä tukihenkilön kanssa vaihteli yksilöllisesti, mutta kukin oli tyytyväinen omaan määräänsä. Lapset saivat itse ehdottaa tapaamisajankohdan.

”tavataan yleensä kerran viikossa tai sitten kolme kertaa kuukaudessa. Se on hyvä määrä. Se aina kysyy koska mulle sopii”

”pyritään tapaamaan kerran viikossa, se on hyvä määrä. Multa kysytään aina ehdotuksia, perjantaina tai lauantaina”

”tavataan kerran viikossa, se on ihan ok, koska sitten mä en ehtis tapaamaan mun kaveia”

Lapset kertoivat kuinka he saivat aina ehdottaa mitä tapaamisissa tehdään ja kuinka tukihenkilön kanssa päätettiin aina yhdessä mitä tehdään. Jos lapsi ei osannut päättää mitä tehdään, tukihenkilö auttoi päätöksissä lapsen mielipiteen huomioiden.

”valitaan aina yhdessä, molemmat ehdotellaan, millai haluaisi tehdä”

”mä saan ehdotella ja yhdessä päätetään, mitä tehdään ja mihin aikaan mennään”

”yleensä mä sanon ehdotuksia ja mennäänkin yleensä sinne, minne mä ehdotan”

9.5 Lasten mielipiteiden huomioiminen

Haastateltavat lapset kertoivat kokemuksiaan siitä, miltä heistä tuntui kun heille oli ehdotettu tukihenkilöä, mutta eivät olleet vielä tavanneet tukihenkilöä. Lasten mukaan aikuiset eivät kysyneet lasten mielipidettä ennen tukisuhteen alkua siitä haluavatko he tukihenkilön tai tietävätkö he, mitä se tarkoittaa. Lapset kertoivat ennen tukisuhteen alkua kokeneensa jopa pelottaviakin tunteita asian suhteen.

”olisi ollut kiva, että jotenkin olisi kysytty, että haluanko. Mulle ei kerrottu mitä tukihenkilö tarkoittaa, mutta kyllä mulle ehdotettiin sitä”

”ensiksi mua ihan pelottikin, entä jos mä en yhtään tykkää tai me tykätään ihan eri asioista”

”koska olin silloin pienempi, olisi ollut kiva, että olisi kysytty. Ensiksi ihan pelkäsin, että mä en sellasta halua. Pelotti, että jos se on mies tai sitten, että mä en vaan halua”

Lasten kokemusten mukaan kuitenkin pelottavat tunteet hälvenivät heti, kun he pääsivät tapaamaan tukihenkilöä ensimmäisen kerran kahden kesken. Lapset kertoivat ensitapaamisesta tukihenkilön kanssa, siitä kuinka se oli tärkeä hetki lapselle ja auttoi vahvistamaan uskoa siihen, että tämän henkilön kanssa voi jatkaa tukisuhdetta.

”mutta sitten heti kun päästiin tapaamaan ja tutustumaan, niin ajattelin, että kyllä tämä on hyvä idea”

”kun tavattiin ensimmäisen kerran, ensin vaan juteltiin ja päästiin tutustumaan, niin se oli hyvä”

”onneksi siinä kävi sillai, että tykätään samoista asioista. Se oli naispuolinen, se oli hyvä asia”

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata lasten omia kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa SATUKE -hankkeen käyttöön lasten omasta näkökulmasta. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että haastattelemillani lapsilla oli positiivisia kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Tutkimustuloksista voitiin löytää kuitenkin myös joitakin lapsen omaa osallisuutta heikentäviä tekijöitä lasten näkökulmasta katsottuna. Opinnäytetyön tulokset eivät ole yleistettävissä, koska tulokset ovat haastateltujen lasten henkilökohtaisia kokemuksia. Vältän käyttämästä tuettavastanaa opinnäytetyössäni, koska lapset eivät sitä itse haastatteluissa käyttäneet. Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että tukihenkilö ei lasten näkökulmasta korvaa vanhempia eikä huoltajia, vaan hänet koetaan enemmän auttajaksi kuin ystäväksi. Lapset kokevat saaneensa apua jo siitä, että joku kuuntelee ja antaa aikaa lapselle, apu ei tarvitse olla ”konkreettista, ammattimaista” apua.

10.1 Tukihenkilötoiminnan merkitys lasten ymmärtämänä

Lasten näkökulmasta he tarvitsivat aikuisen, kenellä on aikaa yhdessä ololle. Lasten mielestä aikuisen tuli olla hieman vanhempi, jolla oli elämäkokemusta niin, että hän ymmärsi lasta. Aikuinen tuki oli tärkeää lasten mielestä varsinkin silloin kun heillä oli vaikeaa, esimerkiksi jos he olivat yksinäisiä, heillä ei ollut kavereita tai he olivat joutuneet jostain syystä tekemisiin lastensuojelun kanssa. Lasten näkökulmasta tukihenkilön tuli olla perheen ulkopuolinen henkilö, koska joskus ulkopuoliselle oli helpompi puhua asioita kuin omalle perheenjäsenelle. Haastateltavissa lapsissa heräsi melko voimakkaitakin tuntemuksia siitä, jos lapsilla ei olisi mahdollisuutta saada tukihenkilöä. He kokivat, että sitten lapsilla ei olisi ketään kenelle puhua asioista vaikeissa elämäntilanteissa.

Saatujen tulosten mukaan luottamus-suhde nousi joka haastateltavalla positiivisena kokemuksena tukihenkilötoiminnassa. Lapsille oli tärkeää, että he tiesivät, että tukihenkilö oli luotettava aikuinen, jolle voi puhua asioistaan tietäen, että tukihenkilö ei kertonut asioita muille. Joskus tapaamisten peruuntuminen saattoi horjuttaa lasten uskoa luottamus-suhteeseen. Mutta yleensä pettymys kesti vain päivän. Lapsi ja tukihenkilö tapasivat kuitenkin aina uudestaan sovittuna ajankohtana tai mikäli tukisuhde päättyi jostain syystä ennen sovittua, lapsille löydettiin aina uusi tukihenkilö, mikäli hän niin halusi. Haastattelemieni lasten näkökulmasta he saivat aina selityksen tapaamisten peruuntumisesta tukihenkilön toimesta. Lapsille oli tärkeää, että heille aina selitys annettiin ja sovittiin asiaan uusi ratkaisu.

Kirjevihon käyttö oli selvästi positiivinen kokemus haastattelemalleni lapselle. Joskus puhuminen asioista voi olla vaikeaa lapselle, silloin asioiden kirjoittaminen vihkoon on paljon helpompaa. Lapselle oli kuitenkin tärkeää, että hän voi aina luottaa siihen, että vihkossa olevat asiat luettiin ja sinne laitettuihin kysymyksiin saatiin vastaukset.

10.2 Lasten osallisuus

Lapsille oli tärkeää, että he tiesivät, että oli olemassa joku aikuinen vain heitä varten ja tapaamishetket olivat vain lapsille tarkoitettuja; ne olivat heidän yhteistä aikaa luotettavan aikuisen kanssa. Tapaamisten sisältö voi lasten mielestä olla mitä tahansa, myös pelkkä yhdessäolo riitti. Lasten mainitsemat tapaamiset voivat olla esimerkiksi elokuvissa tai kirjastossa käyntiä, ratsastusta, keilailua, retkeilyä, läksyjen lukemista, koiran ulkoilutusta tai synttäreillä olemista. Kaikki haastateltavat lapset olivat sitä mieltä, että kerran viikossa tapaaminen tukihenkilön kanssa oli riittävä määrä. Kaikilla haastattelemillani lapsilla oli pelkästään positiivisia kokemuksia tapaamisten sisällöstä, kukaan ei maininnut mitään tylsää tapaamisissa. Tutkimukseen osallistuneet lapset kokivat tulevansa kuulluksi, kun mietittiin mitä tapaamisten aikana tehtiin.

Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että tukihenkilö huomioi lapsen mielipiteen tukisuhdeprosessissa ja, että tukihenkilötoiminta vahvisti lasten osallisuutta yhteiskuntaan ja heidän itsetuntoa. Lasten näkökulmasta tukihenkilöt kysyivät aina lapsen mielipidettä tapaamisten sisällöstä ja aikatauluista. Haastattelemani lapset kokivat varsinkin ensitapaamiset tukihenkilön kanssa tärkeiksi. Se millainen vaikutelma siitä lapsille jäi, kantoi vahvasti positiivisena kokemuksena jatkotukisuhteelle.

10.3 Lasten mielipiteen huomioiminen

Lasten näkökulmasta tukihenkilö kuunteli lasten mielipidettä hyvin tukisuhteen aikana kaikissa asioissa, jotka koskivat lasta. Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä kuitenkin, että lapset olisivat toivoneet ennen tukisuhteen alkamista, että heille olisi kerrottu tarkemmin, mitä tukihenkilö tarkoittaa. Tutkimukseen osallistuneiden lasten mielestä heiltä olisi pitänyt kysyä ennen tukisuhteen alkamista haluavatko he tukihenkilöä. Kun lapsilla ei ollut riittävästi tietoa siitä, mitä tukihenkilö tarkoittaa, tutkimustulosten mukaan heille heräsi jopa pelon tunteita tukisuhdetta kohtaan ennen tukisuhteen alkua. Tämä lasten mielipiteen huomioimatta jättäminen ilmeni vain yhden teemakysymyksen kohdalla. Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että ennen tukisuhteen alkamista lapset olisivat toivoneet lisää tietoa siitä mitä tarkoittaa tukihenkilötoiminta.

Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että lapset eivät suoranaisesti tienneet miksi heillä on tukihenkilö. Lasten kokemusten mukaan he tarvitsivat tukihenkilöä, koska heille oli sattunut elämässä jotain lapsen arjesta poikkeavaa. Tukihenkilötoiminta oli lasten näkökulmasta vain jokin asia mitä aikuiset olivat ehdottaneet ja siksi lapset sen hyväksyivät. Aikuisten antama tieto ennen tukisuhteen alkua ja lasten mielipiteen huomiointi saattaisi poistaa lasten pelkotiloja tukisuhdetta kohtaan ja lisätä lasten motivaatiota suhteeseen.

11 TUTKIMUKSEN ETIIKASTA JA LUOTETTAVUUDESTA

On tärkeää, että lapselle tehdään heti haastattelun alussa selväksi, ettei hänen ole pakko osallistua tutkimukseen. Lapsen tulee voida ymmärtää, että informaatiota kerätään siksi, että tutkija ja sitä kautta muut ihmiset voisivat paremmin ymmärtää tutkittavaa aihetta. Kukaan ei tee lasta koskevia päätöksiä sen perusteella, mitä hän on tutkijalle kertonut, eikä tutkija vaikuta lasta koskevaan päätöksentekoon. (Linnavuori 2007, 53.) Alasuutarin mukaan (2009) on tärkeää, että tutkija kertoo lapselle mahdollisimman ymmärrettävästi, mistä tutkimuksessa on kyse, mikä on haastattelijan rooli suhteessa tutkimuksen muihin osapuoliin ja miten lapsen kertomia tietoja käytetään. Tämä on tutkimusetiikkaan kuuluva perusasia, jota ei ole syytä unohtaa sillä perusteella, että lapsen vanhemmalle on tiedotettu tutkimuksesta riittävästi. (Alasuutari 2009, 148.)

Haastatteluiden aluksi kerroin lapsille, että olen saanut huoltajien allekirjoittaman luvan lasten osallistumisesta haastatteluun. Varmistin vielä puhelimesta huoltajilta luvan saatuaani, oliko päätös osallistua tutkimukseen myös lapsen päätös. Haastatteluiden alussa kysyin vielä lapsilta oliko häneltä kysytty suostumusta haastatteluun ja kerroin lapsille, että osallistuminen on vapaaehtoista. Kaikki haastattelemani lapset kertoivat, että huoltajat olivat heidän kanssaan asiasta keskustelleet ja lapset olivat saaneet päättää itse osallistumisestaan. Kerroin lapsille ennen haastatteluiden alkamista tutkimukseni tarkoituksen, nauhurin käytön tarkoituksen haastatteluiden aikana, tietojen hävittämisen tutkimuksen valmistumisen jälkeen ja, että lasten kertomia tietoja ja lasten nimiä ei tulla käyttämään missään muodossa. Painotin lapsille vielä, että haastattelu ei vaikuta mitenkään tukihenkilön ja lapsen välisiin suhteisiin eikä tukihenkilö saa tietää mitä haastattelussa puhutaan.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.). Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Laadukkuutta voidaan tavoitella etukäteen sillä, että tehdään hyvä haastattelurunko. Eduksi on myös se, että

mietitään ennalta, miten teemoja voidaan syventää, ja pohditaan vaihtoehtoisia lisäkysymysten muotoja. Haastattelun laatua parantaa se, että haastattelu litteroidaan niin nopeasti kuin mahdollista, varsinkin jos tutkija itse sekä haastattelee että litteroi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184 – 185.)

Aineistoa kvalitatiivisesti analysoitaessa lähimmäksi perinteistä reliaabeliuden käsitettä tullaan niillä alueilla, jotka koskevat aineiston laatua. Reliaabelius koskee tällöin pikemminkin tutkijan toimintaa kuin haastateltavien vastauksia, ts. sitä, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on. Reliaabelius koskee sitä, onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon, onko tiedot litteroitu oikein jne. Samoin on tärkeää, että tulokset niin pitkälle kuin mahdollista heijastavat tutkittavien ajatusmaailmaa. Samalla täytyy kuitenkin muistaa, että haastattelujen tulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 189.)

Ennen haastatteluja tein valmiiksi teemahaastattelurungon ja mietin kysymykset niin, että ne ovat sellaisia, että ne voidaan esittää lapsille huomioiden kunkin lapsen ikätason ja varmistin digitaalisen nauhurin toimivuuden. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tein haastattelut itse, litteroin haastattelut sanasta sanaan mahdollisimman nopeasti haastatteluiden jälkeen. Käytin tulosten kertomisessa haastateltavien suoria lainauksia ja pyrin tulkitsemaan tuloksia nimenomaan lasten näkökulmasta. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös liitteenä oleva esimerkki analyysin etenemisestä. Tutkimuksen valmistuttua kaikki kerätty aineisto on tuhottu asianmukaisesti.

Haastateltavien määrä tutkimuksessa jäi pieneksi. Haastateltavien määrä riippuu tutkimuksen tarkoituksesta. Kvalitatiivisesti suuntautuneessa tutkimuksessa on tapana puhua otoksen sijasta harkinnanvaraisesta näytteestä, koska tilastollisten yleistysten sijasta pyritään ymmärtämään jotakin tapahtuu syvällisemmin, saamaan tietoa jostakin paikallisesta ilmiöstä tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin. Muutamaa henkilöä haastattelemalla voidaan saada merkittävää tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 58.)

12 POHDINTA

Teoriatietoa ja vertailukohtia muihin tutkimustuloksiin lasten näkökulmasta tehtynä oli vaikea löytää, koska monissa tutkimuksissa asioita käsiteltiin joko tukihenkilön tai lapsen huoltajan näkökulmasta. Monet tutkimustulokset, joita löysin olivat tehty lastensuojelun näkökulmasta. Ennaltaehkäisevästä näkökulmasta tehtyjä tutkimuksia en juuri löytänyt. Rantasen mukaan (2010) TUEXI – hankkeeseen osallistuneilla nuorilla osalla oli positiivinen kuva tukihenkilötoiminnasta, ja he olivat sitä mieltä, että he olivat saaneet tukihenkilön tueksi vaikeaan elämäntilanteeseen. Tukihenkilö merkitsi nuorelle sitä, että tukihenkilölle oli helppo puhua, ja että tukihenkilö ymmärsi heitä. Nuoret pitivät tukisuhteessa tärkeänä tukihenkilön salassapitovelvollisuutta eli luottamusta. Rantasen tutkimuksessa (2010) esiin nousi tukihenkilön toimiminen omana itsenään ja omalla elämäkokemuksellaan. (Rantanen 2010, 72 – 75).

Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksessa (2008) todettiin, että esimerkiksi monilapsisessa perheessä lapsi saa tukihenkilön avulla yksilöllistä aikaa ja tukihenkilötoiminta on arvokasta vapaaehtoisten antamaa tukea, jolla voi olla perheelle ja yksilölle kauaskantoiset positiiviset vaikutukset (Kuivanen & Marjomaa 2009, 3 -7). Sekä Rantasen (2010) että Pelastakaan Lapset ry:n (2008) tutkimusten tulokset ovat hyvin samansuuntaisia oman opinnäytetyöni tulosten kanssa.

Lasten haastattelu oli aiheena minulle uusi, vieras menetelmänä ja haastava kokemus. Ennen ryhtymistä lasten haastatteluun vaati aihe paljon perehtymistä alan teorian tietoon. Mietin, miten laadin teemaan liittyvät haastattelukysymykset niin, että lapset ymmärtävät kysymykset, jotka piti suunnitella yleistettävään muotoon niin että ne eivät syyllistä lasta. Lasten kanssa käytävässä haastattelussa tulee vuorovaikutuksen tapahtua lasten ymmärtämällä kielellä. Opinnäytetyötä tehdessä pohdin miksi lasten näkökulmasta on niin vähän tehty kvalitatiivisia tutkimuksia. Omia kokemuksiani heijastellen voin nyt ymmärtää lasten haastatteluiden vaativuuden niiden tekijöiltä.

Haastattelumateriaalia kertyi suhteellisen vähän, kymmenen sivua sanasta sanaan litteroitua tekstiä. Tähän varmasti vaikutti kokemukseni puute lasten haastattelusta. Ensimmäisen tekemäni haastattelun jälkeen huomasin, miten vaikeaa oli kuunnella mitä lapsi todella kertoo. Kuuntelemisen taito parantui kolmannessa haastattelussa; osasin tehdä siinä tarkentavia kysymyksiä. Jos olisin jo aiemmin osannut tehdä tarkentavia kysymyksiä, olisi varmasti haastattelumateriaalia kertynyt enemmän. Avoimet kysymykset olivat toimivia lasten kohdalla niin, että he saivat itse kertoa asioista.

Haastattelupaikaksi valitsin lapsille vieraan paikan, koska kotioloihin olisi saattanut liittyä lapselle liian tuttuja tekijöitä, jotka olisivat voineet vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen, esimerkiksi kodin ympäristötekijät, kotiin liittyvät muistot jne. Porkkanapesä haastattelupaikkana toimi hyvin. Se oli mukavan kodikas; sohvakalustot pöytäryhmineen ja maalatut seinät lasten tyylillä toivat lisää kodikkuutta tiloihin ja vapautta työskentelyyn. Kun sovin haastattelu-aikaa puhelimesta vanhempien kanssa, kerroin silloin vanhemmille, mistä paikka löytyy ja paikka oli lastenkin helposti löydettävissä.

Koska tavoitteena oli haastatella tutkimukseen ainakin viisi lasta, lähetettiin lupasuostumukset yhdeksään perheeseen. Näin haluttiin varmistaa ainakin muutaman lapsen osallistuminen haastatteluihin, koska kohdejoukko tiedettiin vaikeasti tavoitettavaksi. Olisivatko vanhempien allekirjoittamat suostumuslomakkeet palautuneet helpommin, jos he olisivat voineet palauttaa ne esimerkiksi suoraan minulle maksettussa palautuskuoressa? Kävin keskustelua SATUKE -hankkeen kanssa siitä, että voisin ottaa vielä kaksi lisää halukasta lasta tutkimukseeni muiden peruuntuessa, mutta viranomaisten kiireiden sekä opinnäytetyön aikataulutuksen vuoksi en puuttuvia ehdokkaita enää tutkimukseen saanut.

Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että tukihenkilö on lapsen näkökulmasta tärkeä tuki hänen elämässään ja siinä eteenpäin selviytymisessä. Henkilön kuntoutumisessa muutos on tärkeä kriteeri ja erityisesti se, miten kuntoutettava itse näkee tilanteessaan tapahtuvan muutoksen. Haastattelemani lapset toivat tukisuhteessa esille paljon positiivisia kokemuksia, vain ennen tukisuhteen alkua lapset toivoivat saavansa enemmän tietoa tukisuhteesta. He toivoivat myös, että heidän mielipidet-

tään kuunnellaan enemmän varsinkin ennen tukisuhteen alkua. Tukihenkilötoiminnalla on tärkeä merkitys sosiaalisen kuntoutuksen kentässä. Tukihenkilötoiminnan kautta lapset kokevat, että saavat vaikuttaa asioihin ja näin saadaan lasten oma ääni kuulluksi. Tukihenkilötoiminta auttaa lapsia selviytymään paremmin arjen ongelmista. Toiminta tukee lasten osallisuutta yhteiskunnassa ja auttaa sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyssä.

SATUKE -hankkeella on käynnissä yhteistyöneuvottelut kouluterveydenhuollon mukaantulosta Porin ja Pohjois-Satakunnan alueilla vuoden 2011 aikana niin että kouluterveydenhoitaja voisi yhteistyössä oppilashuoltotyöryhmien kanssa hakea SATUKE – hankkeelta oppilaalle tukihenkilöä. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tietää miten kouluterveydenhuollon piiristä tukihenkilötoimintaan ohjatut lapset kokevat tukihenkilötoiminnan niin, että voitaisiin saada tietoa lasten näkökulmasta jo ennaltaehkäisevästä vaiheesta; onko eroja siihen, että nyt lapsi on ohjautunut toimintaan mukaan lastensuojelun piiristä. Jatkossa olisi myös mielenkiintoista tietää muuttuuko tukisuhteen merkitys jotenkin lapsen näkökulmasta, jos tukisuhde on jatkunut pitempään kuin vuoden. Jatkossa olisi myös mielenkiintoista saada esille poikien ja iältään vanhempien tuettavien näkökulmia tukihenkilötoiminnasta.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2009. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 145 – 162.
- Harju, U-M., Niemelä, P., Ripatti, J., Siivonen, T. & Särkelä, R. 2001. Vapaaehtois-toiminta seurakunnassa ja järjestöissä. Helsinki: Edita.
- Heino, L., Melamies, N., Miller, H. & Pärnä, K. 2008. Lapsi kuntoutujana – haaste aikuisille. Teoksessa V. Karjalainen & I. Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme: ihmisen toimijuuden tukeminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 103 – 121.
- Hietakangas, J. 2010. SATUKE – hankkeen väliraportti tammi – syyskuu. Saatavissa Mannerheimin Lastensuojeluliitto Satakunnan piiri ry toimisto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Holopainen, P., Miettinen, K., Ojala, T. & Orellana, T. 2005. Siirtymät sujuviksi – ehyttä koulupolkua rakentamassa. Helsinki: Opetushallitus.
- Horppu, S., Leppämäki, P. & Nurmiraanta, H. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Härkäpää, K. & Järvikoski, A. 2008. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOY.
- Ihalainen, J., Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K. & Vuori-Kemilä, A. 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Järventie, I. 2000. Lasten syrjäytyminen – laiminlyöty alue tutkimuksessa ja politiikassa. Teoksessa M. Heikkilä & J. Karjalainen (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus, 135 – 153.
- Kiilakoski, T. 2007. Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy, 12 – 17.
- Koivikko, M. & Sipari, S. 2006. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus. Valkeakoski: Vajaaliikkeisten kunto ry.
- Korhonen, A. 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.
- Kuivanen, T. & Marjomaa, P. 2009. Tukihenkilötoiminta - tukea, iloa ja mukavia hetkiä perheen arkeen! Viitattu 26.11.2010. www.pelastakaalapset.fi

Kuula, R. 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 61.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede 1, 3 – 12.

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417.

Laurell, L., Nordman, P. & Suvikas, A. 2006. Kuntouttava lähihoito. Helsinki: Edita Prima Oy.

Linnakangas, R. & Suikkanen, A. 2004. Varhainen puuttuminen – mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin www-sivut. Viitattu 9.12.2010.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oranen, M. 2010. Lasten osallisuus. Viitattu 9.12.2010.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus>

Rantanen, S. 2010. ”Olisin ilman sitä varmaan jossain lastenkodissa tällä hetkellä” Nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnasta. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 28.11.2010.
<http://www.vslapset.fi/kehittamistoiminta/tuexi/opinnaytetyot/>

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sosiaaliportin WWW-sivut. Viitattu 15.11.2010.

Taskinen, S. 2001. ”Huono ennuste”. Mitä on lasten ja nuoren syrjäytyminen? Helsinki: Stakes.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Helsinki: Stakes.

Timonen-Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa I. Tanskanen & E. Timonen-Kallio (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print Oy, 6 – 7.

Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry:n www-sivut. Viitattu 15.11.2010.

Vilkkumaa, I. 2008. Kolme tapaa nähdä sosiaalinen kuntoutuksessa. Teoksessa V. Karjalainen & I. Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme: ihmisen toimijuuden tukeminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 27 – 38.

Taulukko 1

Alkuperäiset ilmaukset	Alakategoria	Alkuperäiset ilmaukset	Alakategoria	Alkuperäiset ilmaukset	Alakategoria
<p>”on joskus helpompaa puhua sille”</p> <p>”kirjevihko, niin siihen voi kirjoittaa, aina vaihdetaan ja sitten se luetaan, se on kiva juttu”</p> <p>”sai jonkun ulkopuolisen henkilön, kenelle sai puhua”</p> <p>”sen kans mä voin puhua omia asioita ja vähän niin kun silleen miltä musta tuntuu”</p>	Kuunteleva aikuinen	<p>”Ei mitenkään yleisesti tule peruuntumisia, mutta joskus aina”</p> <p>”me nähtiin kuitenkin heti seuraavana päivänä”</p> <p>”siihen voi luottaa, koska kavereihinkaan ei voi luottaa”</p> <p>”se aina kysyy, koska mulle sopii”</p> <p>”sille voi puhua luottamuksellisia asioita, mitä muille edes parhaille kavereille ei voi kertoa”</p>	Luottamus-suhde	<p>”olis ollu kiva, että olis jotenkin kysynyt”</p> <p>”eka mua vähän pelottikin entä jos mä en tykkää”</p> <p>”et eka mä ihan pelkäsin et en mä sellaista halua”</p> <p>”et me eka ei tehty mitään, se oli hyvä, vaan juteltiin ja päästiin tutustumaan”</p> <p>”sit heti ko pääs tapaamaan ja tutustumaan, ni hyvä idea”</p>	Lasten mielipiteiden huomioiminen
<p>”aikuinen tukee sitä lasta”</p> <p>”jos niil on joku vaikee asia, niin jos joku vois auttaa siinä”</p> <p>”se tukee kaikissa asioissa”</p> <p>”jos on yksinäinen eikä ole paljon kavereita”</p> <p>”auttaa kaikissa asioissa”</p> <p>”jos on tapahtunu jotain, syy voi olla se, miks tarvii”</p> <p>”vois ruveta painamaan, että sä et saa apuu sun tarpeisiin”</p> <p>”tuntus pahalta, jos ei sais enää uutta tukihenkilöä”</p> <p>”vähän vanhempii, se on ihan kiva et se ymmärtää kaikkee”</p>	Aikuisen antama tuki	<p>”sen kaa tehdään kaikkea kivaa”</p> <p>”valitaan aina yhdessä”</p> <p>”vähän erilaista mitä ei välttämättä muuten tuhtyy”</p> <p>”yhdessä päätetään, mitä tehdään”</p> <p>”tavataan yleensä vähintään kaks kertaa kuukaudessa. Joo se on hyvä määrä tavata”</p> <p>”tavataan yleensä kerran viikossa”</p>	Yhdessä tekeminen		

Taulukko 2

Alakategoriat	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Kuunteleva aikuinen Aikuisen antama tuki Luottamus-suhde	Tukihenkilötoiminnan merkitys lasten ym- märtämänä	Sosiaalisen kuntoutuksen merkitys lasten kasvu- prosessissa
Yhdessä tekeminen	Lasten osallisuus	
Lasten mielipiteiden huomioiminen	Lasten omaa vaikut- tamista heikentävät tekijät	

Lupa-anomus opinnäytetyön aineiston keräämiseen (teemahaastattelu)

PVM 10.8.2010

Hyvä vastaanottaja!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa Porissa sosiaali- ja terveysalalla kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelmassa. Teen opinnäytetyönäni tutkimusta SATUKE-hankkeeseen, jossa kehitetään vapaaehtoistyöhön perustuvaa tukihenkilötoimintaa. Tutkimukseni tarkoituksena on saada esille lasten ja nuorten omia mielipiteitä ja kokemuksia tukihenkilötoiminnasta.

Opinnäytetyön aineiston kerääminen tapahtuu haastattelemalla tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuvia lapsia/nuoria. Haastattelut toteutetaan sovittuna aikana, sovituissa paikoissa, esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin toimipisteessä, Porissa. Haastattelu tapahtuu kahdenkesken lapsen/nuoren kanssa. Olisi suotavaa, että lapsen/nuoren saattaja odottaa esimerkiksi viereisessä huoneessa, mutta hän on kuitenkin lapsen saatavilla lähitöillä. Haastattelun kesto on ½ - 1 tunti.

Haastattelut nauhoitetaan ja nauhoitettu materiaali on vain minun käytössäni. Kaikki saamani tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä haastateltavien osuutta voida tunnistaa lopullisesta työstä. Haastateltavan henkilötiedot eivät tule julki ja kaikki haastatteluaineisto tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua.

Pyydän suostumustanne siihen, että lapsenne voisi osallistua opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun. Jos annatte luvan opinnäytetyön haastatteluun osallistumiseksi, pyydän ystävällisesti palauttamaan alla olevan kirjallisen suostumuksenne Porin lastensuojelutoimiston tukihenkilötoiminnan yhteyshenkilölle, Piia Kotikivelle. Luvan saamisen jälkeen otan Teihin yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse haastatteluajan sopimiseksi.

Ystävällisin terveisin:

Ritva Rantanen
kuntouksenohjaajaopiskelija
XXXXXX

Opinnäytetyön ohjaajina toimivat Satakunnan ammattikorkeakoulussa:
Sirpa Saaristo Merja Sallinen

.....

Annan suostumukseni siihen, että _____ voi osallistua opinnäytetyöhön liittyvään teemahaastatteluun.

_____
Paikka Päiväys Huoltajan allekirjoitus Puhelinnumero tai sähköpostiosoite

HAASTATTELUN ALOITUS

Kerron sinulle miksi me olemme täällä. Olen opiskelija ja teen tutkimusta siitä miten lapset kokevat tukihenkilötoiminnan. Sinun haastatteluusi olen saanut luvan huoltajaltasi. Asioista, joista keskustelimme ei saa kukaan muu tietää, minä en saa kertoa asioita eteenpäin. Haastattelu ei vaikuta mitenkään sinun ja tukihenkilösi väleihin, myöskään tukihenkilö ei saa tietää keskustelumme sisällöstä. Käytän tässä haastattelussa nauhuria, jotta muistan mitä olemme puhuneet, koska minun pitää tehdä haastattelusta kirjallinen työ. Työssä sinun nimeäsi ei tule mitenkään esille.

Voit aina kysyä minulta, jos joku kysymys tuntuu hankalalta tai voimme pitää tauon jos niin haluat. Kysymyksiini ei ole oikeaa tai väärää vastausta. Sopiiko näin sinulle? Onko sinulta kysytty mielipidettä osallistua tähän haastatteluun? Voimmeko aloittaa?

TEEMAHAASTATTELURUNKO

- Kertoisitko mitä lapsen mielestä tarkoittaa tukihenkilö(toiminta)/mitä lapsi ymmärtää sanalla?
- Mitä ajattelet, miksi lapset voivat tarvita tukihenkilöä?
- Kerrotko siitä, mitä lapset voi tehdä tukihenkilön kanssa? Mistä lapset voisi tykätä tapaamisessa? Mikä siinä tapaamisessa voisi lasten mielestä olla kivointa? Onko joku asia mikä lasten mielestä voisi tuntua tylsältä? Oletko itse ehdottanut jotain mitä tapaamisissa voisi tehdä?
- Onko kerran viikossa tapaaminen lapsille hyvä?
- Mitä jos lapsilla ei olisi mahdollisuutta saada tukihenkilöä?
- Olisiko sinulla vielä jotain mitä haluat sanoa minulle tai kysyä minulta?

KIITOS!